

Skovens gamle kæmper

af Bent Jensen

Storskoven nord for Sakskøbing, Oreby og Berritzgaards skovdistrikt, førhen Baroniet Guldborgland, blev for få år siden overtaget af ejeren på Ålholm, Husted Andersen. Skoven er en af Lolland-Falsters største skove.

Storskoven er den skov her på egnen, som er i besiddelse af de fleste gamle kæmpe-ege.

I 1926 blev der af J. Bang, skovrider her i Storskoven, i alt registreret og opmålt 39 af de gamle egetræer. Mange af de ege lever ikke i dag, mindst en halv snes af dem er forsvundet, nogle af dem er helt væk, og muligvis brugt til gavntræ eller skåret op til brænde. De ege, der væltede under anden verdenskrig, blev som regel brugt til brænde, der var dengang brug for alt, hvad der kunne skaffes. De gamle ege, der er væltet efter 1950, har fået lov at blive liggende til de langsomt forgår, og nogle er bare gået ud, men står tilbage som nøgne døde træer delvis uden bark.

Jomfruegen, manden er skovrider Johannes Bang,
foto ca. 1910.

Værket ”De danske Skove” skrevet af Chr. Vaupell, trykt 1863, beskriver fire af Storskovens gamle ege. De fire han omtaler lever ikke mere.

Jomfruegen i Færgemarken ved Guldborg, den faldt i 1929, og i dag er der intet tilbage af den. Egen ved Soesmarke på Hindestenvvej, den faldt ca. 1952, træet ligger der endnu, men er rådnet en del. Rendebjergegen på Dyrehavevejen faldt i 1967 og ligger i dag uberørt. Killerupegen i den sydlige ende af skoven, den sidste del af dette kæmpetræ faldt i 1913.

Chr. Vaupell skrev i 1862, citeret: Der er stort held, at netop Guldborgland er så rig på gamle ege; thi besidderen har stor kærlighed til disse ærværdige mindesmærker om Danmarks gamle egeskove, hvorfor han freder og beskytter dem mod overlast og gør, hvad han formår for at bevare dem til eftertiden, citat slut.

Bogen ”Gamle Ege på Baroniet Guldborgland”, skrevet af J. Bang i 1926. I denne bog er de gamle ege i Storskoven beskrevet meget udførligt, med stammens omkreds, træets højde og kronens skærmflade. Der er også en beskrivelse af hvilken stand de enkelte træer er i, og i hvilket afsnit af skoven de står. I alt har han beskrevet 39 af skovens gamle ege.

J. Bang slutter med at skrive, citeret: Man skylder Baroniet Guldborglands forskellige besiddere en stor tak, for at disse træer er blevet bevaret, det er en virkelig seværdighed og en prydding for skovene i æstetisk henseende, citat slut.

De efterfølgende ejere af Baroniet Guldborgland har også passet godt på de gamle ege. Der blev ryddet og sørget for at holde rent omkring dem i en så stor afstand, at de omkringstående træer ikke kunne nå ind og beskadige grenene på egene.

Når et egetræ bliver gammelt, taber det de fleste grene en efter en. Til sidst kan alle grenene være knækket af, men egen går normalt ikke ud af den grund, træet skyder nogle små grene kaldet ”vandris” ud fra de tykke afknækkede grenstumper og på selve stammen, det gør at egen kan leve mange år, efter den har tabt grenene, men nu er egen blevet lavere og mere sårbar over for at blive kvalt. Nye træer, der gror op omkring egen, kan efter et par årtier nå op og lukke for sollys. Når det sker, er der stor chance for at egen vil dø.

Gennem de sidste 60 år har jeg fulgt og beundret de gamle egetræer i Storskoven. I løbet af den tid er seks til syv gamle ege væltet, og to andre gået ud men blevet stående.

Det er normalt først når egene er blevet meget gamle, at forældelsesprocessen går stærkt, det er noget af det samme som sker med os mennesker, men med egetræer går det ca. 10 gange så langsomt. Dog er der mange af de store ege, hvor der stort set ikke er sket nogen synlig forandring i de sidste 60 år.

Selv om nogle af de gamle ege er kommet ind i den fase, hvor de er i stærkt forfald, kan det strække sig over mange år, inden de går helt ud.

Rysteegen, Storskovens ældste og tykkeste egetræ, foto 2009.

Rysteegen, der i dag må være denne skovs ældste træ, står i den sydlige ende af skoven 200 m. sydvest for den gamle skovfogedbolig Jægersborg. Midt på den korte stamme har der været en vandret gren, ved hjælp af den kunne man ryste hele træet så meget, at det kunne ses på de yderste topgrenes bevægelser. Den vandrette gren var tør i 1926 og er for længst knækket af, heraf navnet Rysteegen. Stammens omkreds i brysthøjde er ca. 7.25 m. Der findes på Orebygård et maleri af Rysteegen malet af H. Friis i 1862, billedet viser et træ i ret kraftig stand med kun forholdsvis få tørre grene. I 1926 skriver J. Bang om Rysteegen, at træet imidlertid er gået meget stærkt tilbage og fremtræder nu som en højst affældig olding. Den hurtige tilbagegang tyder på, at det gamle kæmpetræ kun har en kort levetid tilbage. Egen ser i dag ud som om den er totalt død, men det er den ikke, hen på sommeren er der nogle små grene "vandris" der sidder på de store afbrækkede grenstumper, som skyder friske skud. Selv om det nu er ca. 150 år siden, den begyndte at forfalde stærkt, er der stadigvæk liv i den gamle kæmpe. Egens alder er svær at afgøre, den er muligvis 600 til 700 år gammel.

Tepotteegen, står i Færgemarken, som er i den nordlige ende af skoven. Stammens omkreds er ca. 7 m. men er svær at måle nøjagtig, da stammen er meget knudret. Træet har været forsynet med en sidegren, således at det nederste af træet ligner en tepotte, i dag er tuden næsten helt væk. Træet er ret friskt og kan leve mange år endnu.

Soesmarkeegen, væltede ca. 1952, den stod på den nordlige side af Hindestensvejen ca. 1 km fra Spurveleddet. I dag ligger det meste af træet tilbage, der blev kun fjernet nogle af de krogede grene, ret efter den væltede, de blev brugt til bådebygning. Daværende skovfoged Jensen opmålte træet, da det var væltet, og vurderede det til at rumme ca. 100 rummeter. Han udtalte også, at grunden til at træet væltede, selvom det var helt friskt, var at en kraftig storm et par år før havde væltet en stor mængde grantræer, der stod og læde for egen, og fordi der efterfølgende ikke var nogle træer til at optage al den væde, der var i den fugtige jord.

Jomfrueegen, er nok det egetræ, der har været mest kendt af alle Storskovens egetræer gennem tiderne, selvom det er 80 år siden det væltede, det skete i stille vejr i maj måned 1929. Da træet væltede, var der liv i en del små grene, de store grene var alle sammen knækket mere eller mindre af. Stammen var hul i hele dens længde, der var kun en tynd skal tilbage af træet. Engang i 1800 tallet knækkede der et stort stykke af den ydre skal, så der var blevet et stort åbent gab ind til hulrummet, det var så stort, at det kunne rumme 20 voksne mennesker. Skovrider J. Bang har redet ind i træets hulhed, vendt og kommet ud igen siddende på hesten.

Tepotteegen, er en af de største ege i skoven,
foto 2009.

Jomfruegen stod i den del af skoven, der hedder Guldborg Færgemarken, og som støder op til beboelsen i Guldborg. Tæt ved Bøgevej, der fortsætter ind gennem skoven til Skovriderboligen ved Hildesvig, der stod egen kun et par hundrede meter inde i skoven. Ved egetræet var der en åben plads, hvor folk fra Guldborg samledes, blandt andet til skovboller. I dag er der ingen spor af Jomfruegen eller den åbne plads. Der kendes et gammelt sagn om Jomfruegen. En ung pige skulle have født et uægte barn og begravet det under egen. Hver nat går hun sørgende rundt ved egen efter sit barn, og hun vil ikke få fred før egen er helt formuldet. Nu da egen er helt væk, må hun endelig have fået fred. Der findes et maleri af Jomfruegen, malet ca. 1800 af Harder, det har før hængt på Oreby slot.

Da Jomfruegen blev målt i 1926 af J. Bang, havde det en omkreds på 9 m. og en højde på 17 m., og har uden tvivl været skovens ældste træ. Jomfruegen er et godt eksempel på, hvor sejlivet egetræer kan være.

Jomfruegen, pigen nr. 3 fra venstre er Edith Jørgensen, datter af fisker Jørgen Jørgensen, foto pinsedag 1921.

Killerupeggen. Træet er væltet for længe siden, men er stadigvæk en af de mest omtalte og kendte gamle ege i denne skov. Træet stod i den sydlige ende af skoven ca. 300 m. nordøst for Killerupledet.

Om Killerupeggen skriver Vaupell i sit værk af 1863, at træets omkreds er 8.16 m. kronens skræmflade har en diameter på 31.5 m. og at træet er tørt i toppen men resten er friskt.

Egen var den kortstammende type, i ca. 3 meters højde delte træet sig i tre meget tykke grene, som hver især var nogle mægtige træer.

Killerupegen, manden til venstre er ukendt, den anden er skovrider J. Bang, foto ca. 1910.

Killerupegen er malet af Strodtmann i 1834 og viser en stor kraftig eg.

I 1874 blev egen malet af V. Groth. Billedet viser, at den ene af de tre store grene er flækket ud af stammen og har lavet et stort dybt gabende hul fra jorden og op i tre meters højde. Den mægtige gren ligger på jorden, den har en tykkelse som en mands højde, grenen er knækket af mellem 1862 og 1874.

Der blev lavet en radering af A. Schovelin ca. 1885 som viser træet, hvor den afknækkede gren er fjernet.

Den store skade træet fik, da den første tredjedel knækkede af, har været medvirkende til, at de to tilbageværende dele flækkede i stammens fulde længde og faldt til hver sin side i 1912 og 1913 i forholdsvis stille vejr. Det viste sig da at være ganske råddent indvendig. Det har heller ikke gavnet træet, at der var nogle unge mennesker i 1884, der tændte bål inde i det store gabende brud, som den afknækkede stamme havde efterladt. Heraf fik den også navnet den brændte eg.

Killerupegen, der var en af landets største kæmper, virkede helt frisk, da Vaupell skrev om den i 1863, men kun 50 år efter var den store kæmpe død. Det er nu snart 100 år siden træet væltede. Jeg har fulgt træets forfald i de sidste 60 år og set, hvorledes det langsomt går til. Der er endnu en stor del tilbage af de to stammer, selv om de rådner

og sygner mere og mere hen. Men jeg vil tro, at der om 50 år stadigvæk er tydelige spor af den engang på prægtige kæmpe eg.

Rendbjergegen. Har været en stor flot regelmæssig eg. Træet stod midt på den vej, som fører fra Skovridergården, ca. 500 m. mod syd. Man kunne ikke undgå at få øje på træet, når man kom forbi, det så ud som, det var plantet midt på vejen, og vejen måtte gå i en skarp bue udenom.

Vaupell målte træet i 1862 til at være 5.20 m. i omkreds.

J. Bang målte det i ca. 1926 til at være 5.60 m. i omkreds og 21 m. højt.

Egen var muligvis død før, den faldt for orkanen den 17. oktober 1967.

Egen ligger i dag uberørt i vejkannten.

Rendbjergegen, der faldt i orkanen 17. oktober 1967.
foto 2009.

Korsvejen ved Sortehul, ca. 150 m. herfra mod Tranevådshuset står der to ege. På nordsiden af vejen står Tranevådsegen, der er en stor frisk eg. For en del år siden knækkede der en stor frisk gren af, den måler godt 1 m. i diameter, men det ser ud som om, det ikke har svækket træet, grenens størrelse og grenens meget skrå vinkel har gjort, at den tykke meget tunge gren, simpelt hen ikke har kunnet bære sin vægt, stammens omkreds er 6.58 m.

Egen, som står overfor på sydsiden af vejen, kaldes Bangs eg, det er en stor frisk kraftig eg, hvor der kun er knækket en mindre gren af, stammen er 6.45 m. i omkreds.

Soesmarkeegen ved Hindestensvejen, var en stor frisk eg, da den væltede i en storm, ca. 1952, foto 2009.

Den højstammede eg. Følger man vejen fra Sortehul mod syd 200 m., træffer man 40 m. inde i venstre side den højstammede eg, den ligner ikke alle de andre store egetræer, der alle er kortstammede, deraf har den fået sit navn.

Træet betegnes af J. Bang i 1926 som en høj kraftig eg. Siden dengang er træet stærkt forfalden, især i de senere år, selv om det står frit på en åben plads. Der er flere af træets store grene, der er gået ud eller knækket af, det ser også ud som om, lynet har slået ned i træet, der mangler en stribe bark på 25 til 30 cm. i hele stammen længde, hvor der er spor af sod. Træet har en omkreds på 5.38 m.

I området ved Sortehul har der stået yderligere 3 store ege. Den ene var Prins Frederiks eg. Den stod i vejsiden 50 m. nord for korsvejen, jeg kan svagt huske den eg, men ikke hvornår den forsvandt.

På Hindestensvej ca. 150 m. øst for Sortehul var der på sydsiden af vejen et stort barkhus, hvor der blev oplagret egebark, der blev brugt til garvning. Her i nærheden

stod der to gamle ikke navngivne ege, som er omtalt i 1926. Dem husker jeg ikke, de tre egetræer og barkhuset er i dag helt forsvundet.

Egetræ som ikke er navngivet, det står i vejkanten 100 m. nord for den gamle skovfogedbolig Jærgersborg. Egen måler ca. 6 m. i omkreds, den døde for få år siden, foto 2009.

De gamle egetræer som jeg her har beskrevet, er de mest kendte i Storskoven. Der er 15 til 20 træer mere, som for det meste står i den sydlige ende af skoven, og som på nær et enkelt ikke er navngivet. De kommer alle ind under kategorien, gamle kæmpeege, de har en omkreds på mellem 5 til 6.40 m. Rundt om i skoven findes der i dag enkelte store egetræer, som hvis de får lov at blive stående med tiden vil komme ind under begrebet gamle kæmpe ege. Men tilvæksten af store ege her i skoven har de sidste godt 80 år højest været en femtedel af den mængde træer, der i den tid er døde.

Den tendens ser desværre ud til at fortsætte. For en stor del skyldes det den tiltagende syreregn.

Egen ved Killerupledet, det træ er gået ud af ukendte årsager.
Træet var ikke affældigt og har heller ikke mistet grene af
betydning, det kunne næsten se ud som, efeuen har kvalt
træet, foto 2009.

Fra stenalderen og mange steder til langt op i historisk tid var egen det dominerende skovtræ i Danmark, der fandtes betydelige mængder naturlig egeskov her i landet. I tidens løb blev egeskoven næsten udryddet gennem misrøgt og rovdrift. Især skibsbyggeri samt brug af bindingsværk til huse og mange forskellige andre ting, huggede voldsomt ind på egeskovene.

Den første henvisning om at passe på egetræerne kom så tidligt som i Sjællandske lov år 1330. Den første forordning om skovdrift kom i 1480 og blev efterfulgt af flere. I 1717 kom der skat på egeligkister, 2 rigsdaler pr. stk., det var kun få, der havde råd til den luksus, i 1726 blev der udstedt forbud mod udførsel af egetømmer, der var anvendelig til skibsbygning, og i 1784 blev det indskærpet ikke at bruge egetræ til ligkister.

Da England i 1807 erobrede hele den danske flåde, og det samtidig ikke så godt ud med vore egeskove, blev der herefter ændret på skovdriften. Før havde bønderne haft lov til, at deres svin frit måtte gå og æde olden i skovene, det blev ændret gradvist, og forbudt de fleste steder. De sidste svin, der fik lov til at gå frit og spise olden, var så sent som i 1924, det var et enkelt sted i Jylland, og det var kun få svin.

For Storskovens vedkommende blev der kompenseret ved, at der blev taget stykker af skoven fra og udlagt til agerjord i Soesmarke, Kalø og Vigsnæs. Der skete også på den tid en stor omlægning af landbruget, med udskiftning af markerne og udflytning af gårde.

Først efter krigen 1864 kom der for alvor rigtigt system i skovdriften, i lighed med det vi kender i vore dage.

Vi må håbe, at skovens nuværende og kommende ejere, også vil passe på disse prægtige gamle kæmpe ege der er Danmarks nationaltræer og er værd at værne om for eftertiden, så de næste generationer også kan fryde sig over de smukke gamle træer, som er et levn fra fortiden og en pryd for skoven.

Kilder

Chr. Vaupell: De Danske Skove, 1863

Johannes Bang: Gamle Ege på Baroniet Guldborgland, 1927

Villy E. Risør: Træ – bogen, 1962

Peter Friis Møller og Henrik Stavn: Danmarks Træer og Buske, 2001

Jans Kjærgaard Jensen: Natur og Museum, nr. 3 - September 2006

Sakskøbing Lokalhistoriske Arkiv